

Sukupolvet Britanniassa

EEVA LENNON

David Cameronin hallituksen yliopistoministeri David Willetts on konservatiivisen puolueen älypää. Hänen teoksensa ”The Pinch” on käynnistänyt laajamittaisen keskustelun sukupolvien välisestä sopimuksesta.

The Pinch tutkii sukupolvien välisiä tulo- ja varallisuuseroja. Willettsiä kiinnostaa sukupolven koon vaikutus. Hän uskoo, että sukupolven koko vaikuttaa sen asemaan yhteiskunnassa. Willetts pyrkii todistamaan, että toisin kuin yleensä uskotaan, ei ole parempi syntyä pieneen sukupolveen, vaikka sillä onkin vähemmän sisäistä kilpailua.

The Pinch ei sijoita suuriin ikäluokkiin vain tuota sodan jälkeen syntynyttä kuplaa, niin kuin Suomessa yleensä tehdään. Suuriin ikäluokkiin kuuluvat Willettsin teoksessa kaikki vuosien 1945–1965 välillä syntyneet ikäluokat, sekä suuret että keskisuuret. Sitä paitsi 1960-luvun alussa syntyivät vielä uudet suuret ikäluokat.

Suuria ikäluokkia seurasi pienet ikäluokat eli vuosien 1966 ja 1979 välillä syntynyt ns. X-sukupolvi. Tietysti ehkäisy pillerillä oli osuutta asiaan, mutta heikko syntyvyys löi yksiin myös Britannian taloudellisten ongelmien kanssa: öljykriisin aikoihin 1970-luvun loppupuoliskolla syntyvyys oli pohjalukemissa. Suuret ikä-

luokat sopeutuivat tilanteeseen ja säilyttivät elintasonsa lykkäämällä avioliittoa, tekemällä vähän lapsia ja lähettämällä naiset töihin.

1980-luvulla syntyvyys alkoi taas hiukan nousta, ja nousu jatkui tasaisena vuoteen 2000. 1980- ja 1990-luvuilla syntyneet on ristitty Y-sukupolveksi. 1980-luku oli vanhemmille miehille kovaa aikaa, koska Margaret Thatcherin konservatiivisen hallituksen talouspolitiikka tuhosi viidenneksen tehdasteollisuudesta. Mutta toisin kuin esimerkiksi Ranskassa, naiset ja nuoret selvisivät Britanniassa paremmin, ja se lisäsi syntyvyyttä. Naisten työhönmeno kasvatti perheen tuloja ja rohkaisi lasten tekoa.

Vuodesta 2000 syntyvyys on yleiseksi hämmästykseksi alkanut lisääntyä nopeasti, koska monet naiset ovat lykänneet lasten saamista ja synnyttävät nyt vanhemmalla iällä. Toinen syy on maahanmuuttajien suurempi lapsiluku. Lasten hankkimista on edistänyt myös vuonna 1997 valtakautensa aloittaneen työväenpuolueen hallituksen lapsiperheitä suosinut sosiaalipolitiikka. Naisten työssäkäynnin ja perhe-elämän yhdistämisestä on helpottanut päivähoidon kehittäminen, äitiys- ja isyysloman pidennys ja pienten lasten vanhemmille säädetty oikeus joustavampiin työaikoihin.

Nykyään Britannian väkiluku on ylittänyt 61 miljoonaa, ja britit kauhistelevat tulevaisuuden ennustetta, jonka mukaan tuolla Suomea pienemmällä saarella tungeksii vuonna 2060 77 miljoonaa ihmistä. EU:n ennusteen mukaan Britannian väkiluku menee tätä menoa ohi Ranskan ja Saksan väkiluvun, ja Britanniasta tulee nyky-EU:n suurin kansakunta.

Willetts osoittaa teoksessaan sukupolvien suuruuden ja maahanmuuttopolitiikan suorat yhteydet. Maahanmuuttoa on suosittu aina silloin kun pienet ikäluokat ovat astuneet työelämään. Se ja viime aikoina myös globalisaatio ovat estäneet pieniä ikäluokkia hyödyntämästä parempaa kilpailuasemaansa.

Sosiaalimenot ovat suurimmat nuorimpien ja vanhempien ikäluokkien kohdalla. Vuosina 1945–65 syntyneet suuret ikäluokat ovat olleet onnekkaita muihin ikäluokkiin verrattuna: niitä edelsivät ennen toista maailmansotaa ja sodan aikana syntyneet pienet ikäluokat, ja niitä seurasivat uudet pienet ikäluokat. Pienillä ikäluokilla on sen sijaan niskoillaan heitä edeltävien suurten ikäluokkien eläke- ja terveysmenot sekä heitä seuraavien suurempien lapsikatraiden aiheuttamat koulutus- ja muut menot.

* * *

On normaalia, että vanhemmillä on keskimäärin enemmän omaisuutta ja säästöjä kuin nuorilla. Heillä on ollut koko elämä aikaa tehdä työtä ja säästää. Mutta Willetts epäilee, että aikaisempi elämänmeno ei suuria ikäluokkia seuraavien sukupolvien kohdalla tulekaan toistumaan.

Verrattessaan ikäluokkien keskimääräistä asemaa hän toteaa, että 50-vuotiaan keskitulo oli vuonna 2005 noin 662 euroa viikossa: buumivuosien suuret palkankorotukset keskittyivät suurille ikäluokille. 80 prosenttia tuosta ikäluokasta omistaa oman asuntonsa. Ja asuntojen hintojen huiman nousun takia noiden asuntojen arvo on ehkä kolminkertaistunut.

Monet suurten ikäluokkien jäsenet ehtivät koota sievoiset inflaatiolta suojatut eläkkeet yksityiseltäkin sektorilta työnantajan takaamista eläkerahastoista. Suuri osa näistä yksityisen sektorin eläkerahastoista on nyt lopetettu joko kokonaan tai vain uusien nuorten työntekijöiden osalta. Nuorilla on samanlaisia eläkeoikeuksia enää vain suurimmissa yrityksissä tai julkisella sektorilla.

Suurten ikäluokkien nuoruudessa vain pieni vähemmistö pääsi opiskelemaan yliopistoon tai korkeakouluun. Vasta 1990-luvulla ylioppilaiden määrä alkoi paisua. Nyt miltei puolet nuoresta ikäpolvesta on saanut onnen päästä korkeamman opetuksen piiriin. Yhä useampi heistä on myös päässyt raskaasta työstä valkokaulustoihin. Nämä ovat tietenkin verrattomia etuja. Mutta yliopistopetus ei ole enää ilmaista eikä opintotuesta ole tietoaakaan, jos ei kuulu avustettaviin vähempisoisiin opiskelijoihin.

Margaret Thatcherin konservatiivinen hallitus lopetti jo 1980-luvulla opintotuet ja siirtyi halpakorkeisiin opintolainoihin Suomen silloisen mallin mukaan, hän ilmoitti. Tony Blairin työväenpuolueen hallitus pani opiskelijat maksamaan itse osan opiskelukustannuksista eli noin 3 150 euroa vuodessa. Nyt konservatiivien ja liberaalidemokraattien muodostama koalitionhallitus aikoo panna opiskelijat maksamaan itse opiskelukustannuksensa miltei kokonaan. Yliopistot voivat jopa kolminkertaistaa yliopistomaksut vuodesta 2012, ja halpakorkeisista lainoista tulee loppu.

Päätös aiheutti ennen joulua Britannian pahimmat mielenosoitukset ja mellakat kahteenkymmeneen vuoteen. Keskiluokan nuoret eivät selvästikään pidä hyvinvointivaltion purkamisesta heidän osaltaan, ja heidän vanhempansa yhtyvät kapinaan. Sillä keskiluokan jälikasvuahan ylioppilaat pääasiasa ovat. Vähempiosaiset on sitä paitsi vapautettu yliopistomaksuista, ja he saavat myös opintotukea.

Pienten ikäluokkien dominoima Cameronin hallitus perustelee muutosta sillä, että loppututkinto tuo työntekijälle hänen elämänsä aikana noin 115 000 euroa enemmän liksaa, ja vain osa siitä menee opintolainan takaisinmaksuun. Sitä ei edes tarvitse maksaa, jos tulot eivät nouse britin keskituloon asti. Opiskelijat ovat vastanneet tähän, että kunnollista työpaikkaa on lähes mahdotonta saada nyky-yhteiskunnassa ilman loppututkintoa ja että opiskelemalla he hyödyttävät myös yhteiskuntaa.

Nuorten työttömyysluvut osoittavat heidän olevan oikeas-

sa. Nuorisotyöttömyys on Britanniassa laman aikana lisääntynyt rutkasti ja lähestyy paria-kymmentä prosenttia. Mutta loppututkinnon suorittaneiden nuorten työttömyys ei paljoakaan poikkea muiden ikäluokkien luvuista, se on yhdeksän prosenttia.

On totta, että jos nuori ei ole opiskellut yliopistossa, hänen mahdollisuutensa löytää hyvä työpaikka oppipoikana ilman tutkintoja ovat huonommat kuin hänen vanhemmillaan. Jos tällainen nuori työpaikan löytää, niin se on usein huonosti palkattua tilapäistyötä ilman vakituista työsuhdetta. Suurten teollisuusyritysten sijasta suurimmat työntantajat ovat nyt valintamyymlät ja hampurilaisketjut. 25-vuotiaan keskimääräinen palkka buumivuonna 2005 oli noin 438 euroa viikossa. Asuntojen hinnat ovat nousseet ja lainaehdot finanssikiiriin jälkeen kiristyneet niin, että ensiasunnon hankkiminen on yhä vaikeampaa.

David Willettsiä ärsyttää se, että suuret ikäluokat ovat tuhlanneet rahansa. Britit ovat säästäneet paljon vähemmän kuin ranskalaiset ja saksalaiset, eivätkä he jätä nuoremmilleen perinnöksi yhtä hyvää infrastruktuuria. Willetts esittää, että Britannian 11 prosentin budjettivaajeen leikkaus neljässä vuodessa on hallituksen velvollisuus, jotta sitä ei jätetä perinnöksi nuoremmille.

Myös ympäristöpolitiikka ja yritykset pidentää työuria ovat osa tätä politiikkaa. Hallitus on lykännyt kansaneläkkeen saamista vuodella 66 ikävuoteen ja aikoo ilmeisesti tehdä lopun pakollisesta eläkeiästä työelämässä. Cameronin hallitus aikoo myös toteuttaa työväenpuolu-

een hallituksen suunnitelman työnantajalle pakollisesta pienestä työeläkkeestä, jotta nuoret sukupolvet eivät jäisi kokonaan nuolemaan näppejään yksityisellä sektorilla.

* * *

Nykytilanteen tarkkaileminen sukupolvien konfliktina on kuitenkin vain yksi näkökulma. On aina muistettava, että sukupolvien sisällä varallisuus- ja tuloerot ovat yleensä paljon suuremmat kuin sukupolvien välillä. Monet nuorempien sukupolvien ongelmat juontavat kol-

menkymmenen viime vuosikymmenen aikana harjoitetusta politiikasta. Jokaisella sukupolvella on oppositionsa. Koko sukupolvelle voi harvoin säilyttää vastuuta hallitusten politiikasta varsinkaan Britanniassa, jossa voimakkaat hallitukset ovat yksivaiheisen enemmistövaalijärjestelmän takia voineet toteuttaa monasti varsin äärimmäistä politiikkaa äänestäjien vähemmistön tuella.

Konservatiivit olisivat 18 vuotta jatkuneella valtakaudellaan 1980- ja 1990-luvulla voineet korottaa enemmän parem-

piosaisten veroja ja rakentaa niillä kunnan infrastruktuurin ja enemmän asuntoja. Vuonna 1997 remmiin astunut työväenpuolueen hallitus rakensi kyllä infrastruktuuria, varsinkin kouluja ja sairaaloita, mutta asuntoja ei sekään rakentanut tarpeeksi. Lisäksi myös se poti verokammosa ja turvautui infrastruktuurin rakentamisessa osittain epäedulliseen yksityiseen rahoitukseen, jonka laskut lankeavat nuoren polven maksettavaksi.

Eläkkeelle ennemmin vai myöhemmin?

PEKKA PARKKINEN

Jokainen suomalainen pääsee täydelle vanhuuseläkkeelle viimeistään 63-vuotiaana ja varhennetulle vanhuuseläkkeelle vuotta nuorempana. Palkansaa ja saa jatkaa ansiotyössä 68-vuotiaaksi saakka. Työssä jaksamista tuetaan 63 ikävuodesta lähtien eläkejärjestelmän kannustekarttumalla. Eläkettä kertyy silloin eläkepalkasta 4,5 prosenttia eli kolme kertaa niin paljon kuin parhaassa työssä.

Suomessa työikäinen väestö kääntyi viime vuonna laskuun ensimmäistä kertaa neljään vuosikymmeneen eli sitten suurten Ruotsiin muuttovuosien. Maamme ensimmäinen suuri ikäluokka eli vuonna 1945 syntyneet tuli 65 vuoden eläkeikään. Vuonna 1945 syntynei-

tä elää täällä edelleen yli 70 000 henkeä eli monta tuhatta enemmän kuin viime vuonna työikään tulleita vuonna 1995 syntyneitä. Lähivuosina 65-vuotiaiden ikäluokka suurenee suuresti kun 1940-luvun jälkipuoliskolla syntyneet sadantuhannen vauvan vuosiluokat vanhenevat eläkeikään.

Lähivuosina perinteinen työikäinen väestö vähenee kiihtyvasti, sillä 15 vuoden työikään tulee vieläkin vähemmän suomalaisia kuin viime vuonna. Siksi myös työn tarjonta alkaa ennemmin tai myöhemmin supistua, ellei työperäinen maahanmuutto paisu poikkeuksellisen suureksi. Ammattitaitoisesta työvoimasta tulee niukkuutta ainakin kasvukeskuk-

sisssa, mikäli talouskasvu jatkuu perinteiseen tapaan.

Eläkeikäiset muodostavat merkittävän ja kasvavan kotimaisen työvoimareservin. Tänä vuonna tasan 68-vuotiaita elää maassamme runsaat 50 000 henkeä. Muutaman vuoden kulluttua tämänikäistä väkeä on yli 70 000 henkeä, kun suurimmat ikäluokat ikääntyvät tähän palkansaaajien pakolliseen eroamisikään. Tilastokeskuksen väestöennusteen mukaan 68-vuotiaiden lukumäärä säilyy näin suurena parikymmentä vuotta, sillä nykyisen väestön suuret ikäluokat ulottuvat Suomessa aina 1960-luvun puolivälissä syntyneisiin saakka.

Mitäpä jos työnantajalleen nettohyötyä tuottavien palkan-